

Røykeloven

AV ANDERS SVENSSON

Ei helg før jul var jeg i likhet med mange andre på julebord. Da jeg våknet dagen etterpå med «pelsmøssa» i kjeften og med den velkjente følelsen av dette skal jeg ikke gjøre igjen, så var det likevel noe som var annerledes. Klærne mine luktet ikke røyk, og jeg var ikke nødt til å hive dem rett i vaskemaskinen. For det var ingen som røykte! Røykeloven fungerer! Til glede for noen av oss og til irritasjon for andre. Kommunehelsetjenesten som har ansvar for tilsyn av puber og restauranter må ha gjort et glimrende arbeid. Utposten har undersøkt hvordan kommunehelsetjenesten i seks kommuner i Nord-Norge har handtert endringen i Tobakkskadeloven.

Hensikten med endringen av Tobakkskadelovens §6 (også kalt Røykeloven) er å beskytte de restaurantansatte og publikum mot passiv røyking. Arbeidstilsynet har ansvar for tilsyn i forhold til de ansatte og den lokale tilsynsmyndigheten – kommunene – har ansvar for tilsyn i forhold til gjestene. Eier, eller den som disponerer lokalet, har ansvar for at bestemmelsene blir fulgt. Tilsynsmyndighetene, det vil si Arbeidstilsynet og kommunene, har sanksjonsmuligheter etter kommunehelsetjenesteloven og arbeidsmiljøloven. Dette innebærer at de blant annet kan pålegge retting og fastsette tvangsmulkt ved manglende retting. Kommunestyret har endelig vedtaksmyndighet, men myndigheten kan delegeres til rådmannen, som i sin tur kan delegerer til egnet stilling/person.

Vesterålen består av fem kommuner; Andøy, Hadsel, Sortland, Øksnes og Bø. Lødingen kan ikke bestemme seg for

om de skal tilhøre Ofoten eller Vesterålen, men de har fått være med i denne uformelle undersøkelsen. Det bor 33 000 mennesker i regionen. Der er ca 80 serveringssteder og puber som omfattes av loven.

Mye støy...

At det ikke lenger var lov å røyke på restauranter og puber fra 1. juni 2004 kom ikke overraskende på noen. Endringen i Tobakkskadeloven ble vedtatt i Stortinget allerede i juni 2003. Sosial- og Helsedirektoratet hadde gjennomført en omfattende informasjonskampanje som startet 22. april.

Røykeforbudet skapte enorm debatt i media våren 2004. Røykerne var i harnisk. Tilhengene av loven ble kalt helsefundamentalister. Restauranteierne mente at dette ville medføre en konkursbølge i næringen og krevde besinnelse.



Media, både tabloidpressen og lokalavisene, hadde utallige artikler om endringen, og det var mange følelsesladete leserinnlegg i lokalavisene. Støynivået var høyt, og krisemaksimeringen stor.

Dårlig timing

Den tidligere bestemmelsen i §6 i Tobakkskadeloven var i stor grad basert på skjønn og vanskelig å håndheve. De fleste kommunene i Vesterålen hadde et godt innarbeidet system for å kontrollere bestemmelsene i Tobakkskadeloven. Sentraliseringen av det kommunale næringsmiddeltilsynet (KNT) til Mattilsynet høsten 2003, medførte at kommunen mistet ansatte som hadde ansvar for røykeloven og deler av miljørettet helsevern. Kommunene mistet kompetanse, men også penger da lønnsmidlene til KNT i kommunene i sin helhet ble overført til Mattilsynet, uten at man tok hensyn til at de ansatte også utførte andre kommunale arbeidsoppgaver.

Alle kommuner i Vesterålen har notorisk dårlig økonomi, og tre av kommunene står på ROBEK lista. (Register om betinget godkjenning og kontroll. Det vil si at kommunen er satt under økonomisk administrasjon av Fylkesmannen). Kommunene har hatt vanskeligheter med å finne ressurser til å prioritere miljørettet helsevern. Så endringen i Tobakkskadeloven var en utfordring for en kommunal samfunnsmedisin som allerede lå med brukket rygg.

Kommunehelsetjenesten var satt til å kontrollere at den omstridte loven ble fulgt, og det var stor usikkerhet om hvilke konsekvenser dette skulle få, fremfor alt i små, gjennomslagskraftige samfunn der kommunelegen drikker pils på de puber han er satt til å føre tilsyn med.

Alle kjenner loven men hvem kjenner røykepolitiet?

Alle vet at det ikke er lov å røyke på restauranter. Men kjenner de som møter publikum i kommunene til hvem som er ansvarlig for oppfølging av Tobakkskadeloven? Utposten ringte til de seks kommunene for å melde et fiktivt avvik.

– Det er vel Høybråten som er ansvarlig, sa dama på sentralbordet på Sortland da jeg ringte og spurte etter den som var ansvarlig for Røykeloven. Så lo hun og koblet meg over til kommunelege 1, Arne Vassbotn.

Da jeg ringte Øksnes kommune fikk jeg snakke med rådmannen som bestemt hevdet at det ikke var kommunen, men Arbeidstilsynet som var ansvarlig for oppfølging av loven. Han var mest opptatt av at de nettopp hadde fjernet røykerommet på kommunehuset!

I Bø kommune ble jeg satt over til sosialkontoret som gav beskjed om at jeg var nødt til å ringe kommunelege 1.

– Det er et grått felt hos oss, fortalte en ansatt ved administrasjonen ved Hadsel rådhus. Helsvart er vel en mer korrekt beskrivelse. Næringsmiddelteknologer som arbeidet med miljørettet helsevern i Hadsel flyttet over til Mattilsynet da KNT ble sentralisert. Henning Aanes, som tidligere var kommunelege i Hadsel, er nå Fylkeslege i Nordland, og kommunen har ikke ansatt noen ny kommunelege. Hadsel kommune har gjennomgått en vanskelig omorganisering de siste årene, og arbeidet med miljørettet helsevern og røykeloven har ikke blitt prioritert.

Til forskjell fra Hadsel har Andøy kommune beholdt kommuneveterinæren også etter sentraliseringen av Mattilsynet. Der hersket det ingen usikkerhet om hvem som var ansvarlig for røykeloven. I Lødingen fikk jeg etter noe nøling svar om at det må være kommunelege 1 som er ansvarlig.

Lite kontroller – få lovbrudd

Ingen av kommunene har gjort systematiske kontroller av serveringssteder. I Sortland, Bø og Andøy har det blitt gjennomført et fåtall kontroller.

– Jeg følger opp bygdesladder, sa kommuneveterinær og ansvarlig for oppfølging av Røykeloven i Andøy, Harald Fotstad, men ellers gjør jeg ikke kontroller.

Røykeloven i Vesterålen

Kommune	Ant. innbyggere	Ant. serveringssteder	Vedtaksmyndighet	Saksbehandler	Ant. kontroller	Ant. meldte avvik
Sortland	8 900	34	Kommunelege 1	Kommunelege 1	1	1
Øksnes	4 500	8	Rådmann	Helselder (?)	0	0
Andøy	5 500	10	Kommuneveterinær	Kommuneveterinær	2	1
Lødingen	2 300	5	Kommunelege 1	Kommunelege 1	0	0
Hadsel	8 000	20	Rådmann (?)	?	0	0
Bø	3 000	7	Kommunelege 1	Helsesøster	4	0
Totalt	32 200	84			7	2



En av restaurantene i Andøy har valgt en noe radikal løsning på problemet med vinterkulde og røykesugne gjester. Restauranten har fått pålegg fra kommunen om å fjerne overbygget. Saken har ikke blitt behandlet av kommunehelsetjenesten, men av teknisk avdeling som et brudd på byggeforskriften. Restaurantieren nekter å fjerne overbygget og har sagt at han vil påklage vedtaket. (1) FOTO: JØRN AUNE

I fire av de seks kommunene har det ikke blitt meldt brudd på røykeloven. Sortland kommune har behandlet ett brudd på Røykeloven. Allerede i juni ble det i brev til kommunelegen bemerket at det røykes i et bingolokale på Sortland. Lokalet er delt i en avdeling for røykere og en for ikke-røykere. Der er et enkelt serveringstilbud med kaffe og kaker. Arbeidstilsynet har foretatt tilsynsbesøk og krevde utbedring av ventilasjonsanlegget, men hadde utover det ingen innvendinger til drift og lokaler. Kommunelegen har i sin vurdering gjort klart at driften bryter med Røykeloven og krevd at det enten innføres røykeforbud eller opphør av all servering. Driveren av bingoen har søkt om dispensasjon, noe kommunelege 1 har avslått. Saken blir sannsynligvis anket til Fylkesmannen.

Bø kommune har fått en dispensasjonssøknad. I søknaden bad restaurantieren om å få lov til å bygge et røykerom uten servering i forbindelse med restauranten/hotellet. Søknaden ble avslått.

Det er lov å røyke utendørs. Mange serveringssteder har derfor bygget terrasser og balkonger med varmeelementer i taket for å tilby sine gjester mulighet å røyke i forbindelse med servering. I Oslo har antallet uteserveringer vinterstid økt fra to i 2003 til 98 i 2004. Løsningen har i stor grad også blitt brukt i Vesterålen.

Har du kommentarer, reaksjoner eller spørsmål om artikkelen? Inspirerer den deg til å skrive noe selv? Ansvarlig redaktør for denne artikkelen har vært Anders Svensson inn. Kontakt ham på anders.svensson@bo.nnh.no

Politiet i Andøy var på besøk på en av kafeene i Andenes i slutten av desember, og fant da at flere av gjestene satt med tent røyk. Lokalet var fylt av røyk. Det var også utplassert askebeger på bordene. Politiet skriver i et brev til Andøy kommune at det gikk tydelig frem at personalet på stedet har skjont og akseptert at det røykes i lokalene. (2)

Harald Fodstad har tidligere gjort en stikk kontroll på kafeen etter å ha hørt «sladder på bygda» om at det ble røyket i lokalene, men da var det ikke noe tegn til røyking, og det var ikke askebeger på bordene. Kafeen kan vente seg en advarsel.

Lite ull...

Innføringen av røykeforbud på serveringssteder har gått påfallende smertefritt i Vesterålen. Kommunene har taklet utfordringen godt, kanskje mest for at det ikke ble noen utfordring. Det er vel som Harald Fodstad sa:

– Det ville gått på folkemunnet med en gang – det hadde aldri gått for restaurantene å gi blaffen i røykeloven.

Undersøkelsen i Vesterålen bekrefter at samfunnsmedisinen i småkommunene har store problemer, fremfor alt når det gjelder Miljørettet helsevern. En naturlig løsning for Vesterålen er et interkommunalt samarbeid med en felles samfunnsmedisiner for de seks kommunene. Men dette strander på den dårlige kommuneøkonomien som gjør det urealistisk å tro at kommunene kan frigjøre nok midler til å gjøre en slik stilling attraktiv.

Referanser:

1. Vesterålen Online, www.vol.no
2. Jørn Aune, Andøyposten 13. januar 2005